
LAPSEN FYYSINEN RAUHOITTAMINEN HAASTAVASSA TILANTEESSA

Keuruun kaupungin varhaiskasvatus

14. KESÄKUUTA 2023

KEURUUN KAUPUNGIN KASVUN JA HYVINVOINNIN LAUTAKUNNASSA

Voimassa alkaen 1.8.2023

Sisällys

1. Johdanto.....	2
2. Ohje lapsen rauhoittamiseksi haastavassa tilanteessa	3
3. Lapsen koskemattomuutta ja turvallisuutta ohjaavat lait	4
3.1 Varhaiskasvatuslaki.....	4
3.2 Rikoslaki	4
3.3 Perusopetuslaki.....	4
3.4 Lastensuojelulaki	4
4. Lapsen fyysinen rauhoittaminen haastavassa tilanteessa	5
4.1 Ennakointi – fyysisen ohjaamisen ja rauhoittamisen välittäminen	5
4.2 Fyysisen ohjaamisen ja rauhoittamisen turvallinen hallinta	5
4.3 Fyysinen ohjaaminen	6
4.4 Fyysisen rauhoittamisen organisointi.....	6
4.5 Keinoja lapsen fyysiseen rauhoittamiseen.....	7
4.6 Jälkiselvittely fyysisen rauhoittamisen jälkeen	8
5. Yhteistyö lapsen huoltajien kanssa.....	8
6. Uhkatilanne ja tapaturmailmoitus	9
7. Varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön perehdyttäminen ja kouluttaminen.....	9
LIITTEET	10

Varhaiskasvatuksessa voi syntyä tilanteita, jolloin rajattomasti tai aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen rauhoittamiseksi vaaditaan fyysistä rauhoittamista. Turvallisen kasvuympäristön takaaminen jokaiselle lapselle vaatii joskus lapsen syliin ottamista, lyövään käteen tarttumista, puremisen estämistä tai tiukasti aikuisen otteessa pitämistä lapsen rauhoittamiseksi ja suojelemiseksi.

Suomen perustuslain mukaan (Suomen perustuslaki, 2 Luku, 7§) jokaisella kansalaisella on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Varhaiskasvatuksen näkökulmasta perustuslain koskemattomuuden ja turvallisuuden perusoikeudet voivat olla ristiriitaisia, jos lasta joudutaan rauhoittamaan fyysisesti lapsen itsensä, toisten lasten ja omaisuuden suojelemiseksi.

Tässä suunnitelmassa tarkastellaan ja määritellään Keuruun kaupungin varhaiskasvatuspalveluissa tapahtuvaa lapsen fyysistä ohjaamista ja rauhoittamista. Suunnitelma on laadittu Jyväskylän kaupungin varhaiskasvatuspalvelujen turvallisuustyöryhmän vuonna 2018 tekemän suunnitelman pohjalta.

Lapsen koskemattomuuteen puuttuminen perustuu ehdottomaan avoimuuteen ja lapsen huoltajien kanssa sovittuihin yhteisiin toimintatapoihin ja sopimukseen. Keuruun varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön ammatillista osaamista vahvistetaan haastavissa tilanteissa tapahtuviin lapsen fyysiseen rauhoittamiseen AVEKKI-toimintatapamallin mukaisesti. AVEKKI tulee sanoista Aggressio, Vuorovaikutus, Ennaltaehkäisy/hallinta, Kehittäminen, Koulutus ja Integraatio. Malli ja koulutus on kehitetty lisäämään ja vahvistamaan työntekijöiden valmiuksia väkivaltatilanteiden hallintaan. Sen keskeisiä periaatteita ovat turvallisuus, varhainen ennaltaehkäisy, minimaalinen rajoittaminen ja voimankäyttö sekä kivuttomuus.

2. Ohje lapsen rauhoittamiseksi haastavassa tilanteessa

Milloin? Lasta rauhoitetaan fyysisesti silloin, kun hänen käyttäytymisensä vahingoittaa häntä itseään, toisia, ympäristöä tai omaisuutta. Fyysiseen rauhoittamiseen ryhdytään, jos se on tilanteen kannalta välttämätöntä ja jos ennakoivat toimenpiteet eivät ole auttaneet.

Miksi? Fyysisen rauhoittamisen tarkoituksena on saada aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi rauhoittumaan. Aikuisen avulla lapsi oppii parempia vihan, surun ja pettymyksen ilmaisukeinoja.

Mitä? Ennakoinnilla tarkoitetaan lapsen huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön tietoon tai kokemukseen perustuvia asioita, joiden avulla tuleviin tapahtumiin pyritään vaikuttamaan ja välttämään ajautuminen lapsen fyysiseen rauhoittamiseen. Ennakoinnissa huomioidaan lapsen fyysinen ja psyykinen tila, varhaiskasvatushenkilöstön toiminta ja fyysinen ympäristö.

Aikuisen/kasvattajan toiminta? Lasta rauhoitettaessa on tärkeää pysyä itse rauhallisena, ei provosoitua, vaikka lapsi pahaa oloaan helpottaakseen huutaa, käyttää rumaa kieltä tai yrittää satuttaa aikuista. Lasta ei alisteta eikä satuteta, vaan aikuinen luo rajan ja turvallisuuden tunteen. Aikuinen ottaa tilanteesta kokonaisvastuun ja arvioi milloin lapsi on rauhoittunut ja kiinnipitäminen voidaan lopettaa. Fyysisen rauhoittamisen tapoja kuvataan suunnitelman luvussa ”Lapsen fyysinen rauhoittaminen haastavassa tilanteessa”.

Kuinka kauan? Tavoitteena on mahdollisimman lyhyt rauhoittaminen. Fyysinen rauhoittaminen kestää niin kauan, että lapsi rauhoittuu, kuulee ja ymmärtää puheen ja on valmis hallitsemaan käytöstään. On tärkeää, että heti tilanteen rauhoituttua lapsen kanssa jutellaan tapahtumista. Lapselle kerrotaan, miksi häntä pidettiin kiinni. Hänen kanssaan mietitään, miten voi jatkossa toimia toisin, ettei häntä tarvitse rauhoittaa kiinnipitämällä.

Yhteistyö huoltajien kanssa? Kaikesta varhaiskasvatushenkilöstön lapseen kohdistuvasta fyysisestä ohjaamisesta ja rauhoittamisesta kerrotaan lapsen huoltajille. Fyysisestä ohjaamistilanteesta kerrotaan päivittäisten kuulumisten vaihdon yhteydessä. Fyysisestä rauhoittamisesta tehdään selvitys, joka käsitellään yhdessä huoltajien kanssa.

Ammatillisen osaamisen vahvistaminen? Keuruun varhaiskasvatuspalveluiden henkilöstölle järjestetään koulutusta AVEKKI-toimintatapamallista. Ammatillista osaamista vahvistetaan myös kolmitasoisien tuen käyttämisessä.

3. Lapsen koskemattomuutta ja turvallisuutta ohjaavat lait

Lapsen koskemattomuutta ja turvallisuutta ohjaavat monet säädökset, asetukset ja lait sekä Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeussopimukset. Tällaisia säädöksiä ovat muun muassa perustuslain lisäksi YK:n Lasten oikeuksien sopimus (LOS), varhaiskasvatuslaki, rikoslaki, perusopetuslaki ja lastensuojelulaki.

3.1 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatuslaki ohjaa lasten oikeutta turvalliseen varhaiskasvatukseen. Siinä ei kuitenkaan määritellä varhaiskasvatushenkilöstön toimintaa tilanteissa, joissa lapsen käyttäytymistä joudutaan fyysisesti ohjaamaan tai rajaamaan. Varhaiskasvatuksessa rikoslain hätävarjelu on vahvin oikeutusperuste lapsen koskemattomuuteen puuttumiseksi.

3.2 Rikoslaki

Rikoslain mukaan 4:4 § hätävarjelu on oikeutusperuste, jonka mukaan teko voidaan oikeuttaa, mikäli se on välttämätön uhkaavan oikeudettoman hyökkäyksen torjumiseksi. Rikoslain 4:6 § mukaan voimakeinoja käytettäessä saa turvautua vain sellaisiin tehtävän suorittamiseksi tarpeellisiin toimenpiteisiin, joita on pidettävä kokonaisuutena arvioiden puolustettavina, kun otetaan huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus sekä tilanne muutenkin. Jos varhaiskasvatuksessa lapsi lyö toista lasta tai aikuista (oikeudeton teko), henkilökunnalla on oikeus ja velvollisuus hätävarjelun nojalla puuttua tähän, viime kädessä fyysisesti ohjaamalla ja rauhoittamalla.

3.3 Perusopetuslaki

Esiopetuksessa olevat lapset ovat perusopetuslain piirissä. Näin ollen perusopetuslaki antaa perusteet varhaiskasvatushenkilöstön toimenpiteille fyysiseen ohjaamiseen ja rauhoittamiseen tilanteissa, jotka koskevat esiopetuksen piirissä olevia lapsia. Laissa puhutaan vain rehtorista ja opettajista, eikä muuta varhaiskasvatushenkilöstöä mainita. Tätä lain kohtaa ei ole toistaiseksi sovellettu oikeusjutuissa ollenkaan, vaan perusteena on käytetty rikoslain hätävarjeluperustetta.

3.4 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Laissa määritellään lastensuojelu laajasti: lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseen liittyvillä toimilla ehkäistään varsinaisen lastensuojelun tarvetta ja ehkäisevällä lastensuojelulla tarjotaan apua ja tukea riittävän varhain, jolloin ehkäistään ongelmien syntymistä tai pahenemista. Tärkeä tehtävä ehkäisevän työn toteuttamisessa on neuvolalla, varhaiskasvatuksella ja koululla.

4. Lapsen fyysinen rauhoittaminen haastavassa tilanteessa

4.1 Ennakointi – fyysisen ohjaamisen ja rauhoittamisen välittäminen

Ennakoinnilla tarkoitetaan lapsen huoltajien ja varhaiskasvatushenkilöstön tietoon tai kokemukseen perustuvia asioita, joiden avulla tuleviin tapahtumiin pyritään vaikuttamaan ja välttämään ajautuminen fyysiseen ohjaamiseen tai rauhoittamiseen. Lapsen käyttäytymiseen liittyvä itsesäätelytaidon oppiminen on koko kasvatusyhteisön asia, johon kaikki sitoutuvat. Ennakointitilanteissa on lapsen ja aikuisen välisellä vuorovaikutuksella tärkeä rooli. Aikuinen auttaa ja tukee lasta puhumaan, ilmaisemaan ja nimeämään kokemiaan tunteita ja asioita. Apuna tarpeen mukaan voi käyttää esimerkiksi piirtämistä tai kuvittamista. Aikuiset arvioivat ja ennakoivat lapsen itsesäätelyn pulmiin liittyviä syitä seuraavista näkökulmista:

Lapsen tilanne

Psyykkinen tila

- Tiedostetaan lapsen itsesäätelyn-, aistisäätelyn-, tunne-elämän-, kielen, tarkkaavaisuuden tila
- Lapsen vuorovaikutustaidot, kyky ilmaista itseään ja mahdollisuus vaikuttaa tilanteeseen

Fyysinen tila

- Tiedostetaan vireystila (väsymys, nälkä, jano) sekä psyykkinen tai fyysinen kuormittavuus

Työntekijöiden toiminta

- Kasvu ympäristön rakentaminen ja ryhmän toiminta suunnitellaan ja toteutetaan lasten tarpeita huomioiden
- Ryhmän toimintatavat sovitaan ja kirjataan tiimisopimukseen ja niitä noudatetaan
- Työntekijän vuorovaikutus on lasta kohtaan kunnioittavaa, ymmärtävää ja tilanteeseen sopivaa
- Ryhmän toiminta tulee olla lapselle ennakoitavaa, johdonmukaista ja turvallista.
- Työntekijä on läsnä havainnoidakseen mahdolliset haastavat kasvatustilanteet. Työntekijä tiedostaa oman läsnäolonsa, vuorovaikutuksensa ja vireystilansa merkityksen haastaviin kasvatustilanteisiin
- Työntekijä on tietoinen aggression tunnusmerkeistä ja havaitsee niitä lapsiryhmässä
- Haastavissa kasvatustilanteissa annetaan tarvittaessa lapselle aikaa, tilaa ja lasketaan vaatimustasoa

Fyysinen ympäristö

- Tilojen riittävyys, käytännöllisyys
- Kalusteet ja niiden sijoittelu, värit, muoto
- Valaistus, akustiikka
- Sisäilman laatu

4.2 Fyysisen ohjaamisen ja rauhoittamisen turvallinen hallinta

Fyysisen ohjaamisen ja rauhoittamisen turvallisen hallinnan periaatteita ovat tilanteeseen sopiva vuorovaikutus, hoiva ja hoidollisuus, minimirajoittamisen periaate, kivuttomuus, oikeudenmukaisuus ja yhteisöllisyys (yhteiset toimintatavat ja menetelmät). Lapselle kerrotaan

etukäteen, miten ja miksi fyysistä rauhoittamista käytetään. Rauhoittamistilanteen tulee olla lapsen turvallisuuden tunteen mahdollistava, hoidollinen ja huolta pitävä.

Aikuisen tulee toimia ammatillisesti, rauhallisesti, lasta ja hänen ihmisarvoaan kunnioittavalla tavalla. Ihmiskehon turvallisen hallinnan alueet ovat kivuttomat luupinnat: pää (otsa, takaraivo), olkapäät, kyynärpäät, ranteet, lonkat, polvet ja nilkat. Pehmeitä kudospintoja vältetään, koska ne aiheuttavat lapselle kipua.

4.3 Fyysinen ohjaaminen

Fyysinen ohjaaminen on lapsen käyttäytymiseen liittyvän itsesäätelyn pulman tukemista siten, että lapsi ei satuta itseään tai toisia, eikä vahingoita ympäristöä ja omaisuutta. Lasta ohjataan fyysisesti, jos se on tilanteen kannalta välttämätöntä, tilanne edellyttää välitöntä puuttumista ja jos ennakoivat toimenpiteet eivät ole auttaneet.

Ohjaustilanteessa aikuisen tulee käyttää lievintä tavoitteisiin johtavaa rajoittamista. Aikuisen viestinnän on oltava yksinkertaista, lyhyttä, täsmällistä ja ymmärrettävää. Tilanteen jälkeen lapsen kanssa keskustellaan tapahtuneesta, hänelle kerrotaan mikä on oikein, ja mikä väärin. Hänen kokemiaan tunteita nimetään, eikä niitä tai lasta leimata pahoksi. Fyysisen ohjaamisen tilanteita ovat sylihoito ja estäminen.

- Sylihoito. Lapsi voi tulla syliin rauhoittumaan tunnetilan (aggressio, pettymys tms.) käydessä ylivoimaiseksi. Lapsi saa purkaa tunteitaan, niitä nimetään hänelle, aikuinen auttaa tunnetilan yli ottaen vastuun lapsen pahasta olost. Lapsi voi tulla omasta aloitteestaan syliin tai aikuinen suostuttelee hänet siihen. Sylihoitoa käytetään rauhoittumiseen, se ei ole rankaisukeino. Se on ennakoivaa, hoivaavaa ja se tukee käyttäytymisen itsesäätelytaitoja. Sylihoitopaikkana voi käyttää yhteisesti sovittua paikkaa esimerkiksi keinu- tai nojatuolia.
- Estäminen. Estämistilanteessa aikuisella on suojele- ja rauhoittamistehtävä. Estämistä käytetään, kun sanallinen rajoittaminen, kosketus tai muu normaali vuorovaikutus ei riitä. Sitä käytetään tilanteissa, joissa estetään lasta satuttamasta itseään esimerkiksi päättään lattiaan lyömällä, lyömästä, raapimasta, puremasta, potkaisemasta toista lasta, aikuista tai rikkomasta ympäristöään. Lapsen toimintaan puututaan ohjaamalla lapsen kättä, jalkaa tai päätä, luodaan lapseen katsekontakti ja sanotaan ”Et saa tehdä noin.”. Väkivallan tai sen uhan kohteeksi joutuneelle lapselle sanotaan ”Sinua kohdeltiin väärin ja sinua ei saa satuttaa.”. Mikäli satuttaminen on jo ehtinyt tapahtua, toimitaan myös edellä mainittuun tapaan. Joissakin tilanteissa, esimerkiksi ulkoilun yhteydessä voidaan käyttää niin sanottua vierihoitoa siten, että aikuinen pitää lapsen kädestä kiinni ulkoilua valvoessaan. Vierihoito päättyy, kun lapsen käyttäytymisestä ei ole enää uhkaa ympäristölleen.

4.4 Fyysisen rauhoittamisen organisointi

Fyysisen rauhoittamisen toimintatavat ja periaatteet keskustellaan työyhteisössä ja työtiimissä. Yksinrauhottaminen ja istuallaan rauhoittamistilanteeseen varaudutaan työtiimissä ja koko työyhteisössä sopimalla seuraavista asioista:

KEURUU

- Sovitaan tila, missä rauhoittaminen tapahtuu
- Miten tilaan siirrytään
- Arvioidaan, kuinka monta ja ketä rauhoittamiseen osallistuu
- Sovitaan roolijako:
 - Kuka toimii tilanteen johtajana, apurina?
 - Ketkä hoitavat muun ympäristön?
 - Miten hälytetään tarvittaessa lisäapua?
 - Missä muut lapset ovat?
 - Kuka kirjaa uhka- ja väkivaltailmoituksen sekä lapsen fyysisen rauhoittamisen sopimuksen?
 - Miten jälkiselvittelyt toteutetaan lapsen, toisten lasten, huoltajien ja työntekijöiden kanssa?

Fyysiseen rauhoittamiseen ei käytetä apuvälineitä. Varhaiskasvatuspalveluissa fyysistä rauhoittamista toteutetaan tämän suunnitelman mukaisesti.

4.5 Keinoja lapsen fyysiseen rauhoittamiseen

Lapsen fyysinen rauhoittaminen on aina viimeinen keino, kun muut kasvatukseen eivätkä onnistuneet odotetusti. Lapsen fyysiseen rauhoittamiseen ryhdytään, kun työntekijä arvioi selviytyvänsä fyysisestä hallinnasta ja lapsen tunnetila laskee fyysisellä rauhoittamisella. Mikäli työntekijä arvioi, ettei selviä fyysisestä hallinnasta tai lapsen tunnetila nousee lisää fyysisestä rauhoittamisesta, ohjaa hän lapsen rauhoittumaan siihen mahdollisesti soveltuvaan tilaan. Työntekijän tehtävänä on turvata aggressiivisesti käyttäytyvän lapsen ja ympäristön turvallisuus.

Yksin tai istuallaan rauhoittaminen ja hallinta. Lapsen fyysisellä rauhoittamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa estetään lapsen toisiin tai itseensä kohdistunut väkivalta. Fyysisen rauhoittamisen tapoja ovat yksin tai istuallaan rauhoittaminen ja hallinta. Näihin hallinnan tapoihin turvaudutaan silloin, kun lapsi on vahvassa ja hallitsemattomassa aggression tilassa. Hän ei niin sanotusti kuule eikä näe ja hän on vakava turvallisuusriski sekä itselleen että ympäristölleen.

Fyysisen rauhoittamisen tilanne arvioidaan aina lapsikohtaisesti. Arvioinnissa ovat mukana työntekijät ja lapsen huoltajat. Tarvittaessa arviointiin pyydetään moniammatillista yhteistyötä. Lapsen fyysisestä rauhoittamisesta tehdään huoltajien kanssa kirjallinen sopimus (LIITE: Sopimus lapsen fyysisestä rauhoittamisesta).

Lapsen fyysinen rauhoittaminen ei ole koskaan rankaisukeino, vaan keino saattaa lapsi turvallisesti vaikean tunnetilan yli. Rauhoitettavan lapsen kanssa siirrytään toiseen tilaan tai tila eristetään siten, että se suojaa toisten lasten tai vanhempien katseilta. Lapsen fyysisestä rauhoittamisesta puhutaan lapselle etukäteen. Hänelle kerrotaan, miten tilanteessa menetellään, hänellä ei ole hätää, hän on turvassa ja aikuinen pitää hänestä huolta. Fyysinen rauhoittaminen on suhteutettava lapsen ikään, kulttuuristaan, psyykkiseen tilaan ja muihin lapsen rauhoittamiseen vaikuttaviin seikkoihin.

Jokaisesta lapsen fyysisen rauhoittamisen tilanteesta tehdään jälkiselvittely. Jälkiselvittelyn tavoitteena on, että lapsi sekä työntekijä tiedostavat tilanteeseen johtaneet syyt. Jälkiselvittelyssä pyritään syiden tiedostamisella oppimaan uusia käyttäytymisen malleja ja ennaltaehkäistä haastavia kasvatustilanteita jatkossa.

Lapsen fyysistä rauhoittamista on harkittava tarkkaan, mikäli lapsella on esim. autismia, aistiylherkkyyttä, sairaus (astma, epilepsia) tai jos hän on joutunut elämässään väkivallan uhriksi. Tällaisen lapsen rauhoittaminen täytyy suunnitella tarkasti.

4.6 Jälkiselvittely fyysisen rauhoittamisen jälkeen

Fyysisen rauhoittamistilanteen jälkeen on ehdottaman tärkeää, että tapahtumista keskustellaan lapsen kanssa, kun lapsi on rauhoittunut. Aikuisen tulee arvioida, milloin lapsen kanssa keskustellaan seuraavista asioista:

- lapsen oman näkemyksen kertominen ja kuuleminen tapahtumista
- aikuisen näkemyksen kertominen tapahtuneesta
- lapsen auttaminen tarvittaessa tapahtumaan kuvaamisessa esimerkiksi kuvien avulla, piirtämällä
- tunteiden nimeäminen ja muistuttaminen siitä, että tunteet menevät ohi
- fyysisen rauhoittamisen merkityksen selvittäminen lapselle ja sen korostaminen, että tarkoitus on rauhoittaa, ei rangaista
- kertoa lapselle muista toimintatavoista ja ohjata lasta oppimaan ja löytämään uusia tapoja vaikeisiin tilanteisiin
- todeta asian loppuun käsittelemisestä (esimerkiksi seuraamuksista ja niiden sopimisesta)
- antaa kiitosta ja tunnustusta, kun lapsi pystyi rauhoittumaan
- palauttaa lapsi ”päiväohjelmaan”

Tapahtumat käsitellään myös toisten lasten kanssa, jotka ovat tilanteen nähneet tai joita se on jollain tavalla koskettanut. Lapsen fyysinen rauhoittamistilanne käsitellään aina kasvattajayhteisössä ja –tiimissä. Tiimille järjestetään tarvittaessa työnohjausta ja keskusteluapua.

5. Yhteistyö lapsen huoltajien kanssa

Keuruun varhaiskasvatuspalveluissa lapsen fyysinen ohjaaminen ja rauhoittaminen perustuvat avoimuuteen ja lapsen huoltajien kanssa sovittuun yhteiseen toimintatapaan. Lapsen vasu- ja esiopetuskeskusteluissa huoltajien kanssa keskustellaan lapsen käyttäytymiseen liittyvistä syistä ja sovitaan yhteiset toimenpiteet ja seuranta. Toimenpiteet, seuranta ja arviointi kirjataan lapsen varhaiskasvatus- tai esiopetussuunnitelmaan.

Lapsen fyysisen ohjaamisen tilanteista kerrotaan huoltajille lapsen päivän kuulumisten yhteydessä. Jos lapsen fyysiseen ohjaamiseen turvaudutaan säännöllisesti, se kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan/esiopetussuunnitelmaan ja sitä käsitellään huoltajien kanssa yhteisissä keskusteluissa.

Lapsen fyysisen rauhoittamisen käyttämisestä täytetään liitteenä oleva lomake, joka käsitellään yhdessä huoltajien kanssa (LIITE 1: Lapsen fyysinen rauhoittaminen). Lomakkeen alkuperäinen kappale arkistoidaan päiväkodille ja kopio annetaan huoltajille heidän halutessaan. Arkistointiaika on 10 vuotta. Kirjallisella lomakkeella tapahtumat dokumentoidaan ja osoitetaan tapahtumien kulku mahdollista myöhempää asiayhteyttä varten.

Varhaiskasvatuspalvelujen fyysisen ohjaamisen ja rauhoittamisen suunnitelma on huoltajien nähtävillä varhaiskasvatuspaikassa ja tarvittaessa se lähetetään heille sähköpostin liitteenä tai monistetaan paperilla.

6. Uhkatilanne ja tapaturmailmoitus

Työsuojelulain ja työturvallisuuslain mukaan työntekijöiden työympäristön tulee olla fyysisesti ja psyykkisesti työkykyä ylläpitävä ja turvallinen. Turvalliset työskentelyolosuhteet luodaan sisällyttämällä poikkeavien tilanteiden käsittely osaksi työn kehittämistä. On tärkeää, että työntekijä tietää, miten toimia esimerkiksi asiakasväkivallan uhkaa sisältävässä tilanteessa. Työntekijän tulee myös voida luottaa siihen, että muut työyhteisön jäsenet toimivat tilanteessa sovitusti.

Mikäli työssä syntyy poikkeava tilanne, jossa vaarantuu työntekijän henkinen tai psyykinen terveys on tilanteesta tehtävä uhkatilanneilmoitus ja asiaa on käsiteltävä työyhteisössä ja esihenkilön kanssa. Uhkatilanneilmoituksen tekeminen on tärkeää myös työntekijän oikeusturvan kannalta. Ilmoituksista saatua tietoa hyödynnetään myös työturvallisuuden kehittämisessä.

Uhkatilanneilmoituksen voi tehdä sähköisellä lomakkeella suullisesta tai sanallisesta häirinnästä, väkivaltatilanteesta tai työturvallisuuteen liittyvästä läheltä piti -tilanteesta. Tilanteesta kirjataan työturvallisuusilmoitus WPro-järjestelmän kautta. Ilmoitus ohjautuu esihenkilölle käsiteltäväksi ja se välittyy järjestelmän kautta myös työsuojeluvaltuutetuille ja työturvallisuuspäällikölle. Ilmoitus käsitellään luottamuksellisesti.

Lapsen fyysisen rauhoittamisen tilanteessa syntyneistä fyysisistä vammoista tehdään tapaturmailmoitus, mikäli vammat rajoittavat työntekijän työkykyä tai jos on oletettavaa, että niillä on vaikutuksia tulevan elämän aikana. Työterveydestä voi tarvittaessa saada psykologin konsultaatioapua. Myös tapaturmailmoitus tehdään samalla lomakkeella WPron kautta.

7. Varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön perehdyttäminen ja kouluttaminen

Tässä suunnitelmassa on hyödynnetty AVEKKI-toimintatapamallia yleisen varhaiskasvatuspedagogiikan ja erityispedagogisen menetelmätietouden lisäksi. Varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstöä koulutetaan fyysisen rauhoittamisen suunnitelmaan ja AVEKKI-toimintatapamalliin.

LIITE 1: Lapsen fyysisen rauhoittamisen tilanne -lomake

Täytettävä tulostusversio löytyy Keuruun kaupungin varhaiskasvatuksen Teamsistä. (Kanava "Lomakkeet" → Kansio "Lapsen fyysinen rauhoittaminen")

LAPSEN FYYSISEN RAUHOITTAMISEN TILANNE

Alkuperäinen lomake säilytetään osana lapsen asiakirjoja lapsen varhaiskasvatuspaikassa ja kopio siitä lähetetään ilman lapsen nimeä tiedoksi seurantaa varten varhaiskasvatuksen vastaavalle.

TAPAHTUMAN PERUSTIEDOT	
Tapahtuma-aika	
Lapsen ikä ja hoitopaikka	
Vastuullinen työntekijä/t ja muut paikalla / tilanteessa olleet työntekijät	
Päiväkodin johtaja / perhepäivähoidonohjaaja, muu vastuhenkilö	
LAPSEN FYYSI- NEN RAUHOITTAMINEN	Lyhyt kuvaus tilanteesta sekä ajallinen kesto

Peruste fyysiselle rauhoittamiselle (mistä tilanne sai alkunsa?).	
Miten tilanteessa on menetelty (kuvaus, lapsen vointi, aikuisen osuus/rooli)?	
Miten lapsen kanssa on käsitelty asiaa?	
Huoltajien / vanhempien mielipiteet menettelystä.	
Jatkotyöskentely.	
Päiväys	Päiväys, jolloin tämä lomake on käsitelty huoltajien kanssa.
Työntekijän allekirjoitus ja nimenselvennys	Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Fyysiseen rauhoittamiseen liittyvät asiat tuodaan esimiehen ja henkilökunnan kanssa keskusteltaviksi. Seuraavista teemoista on hyvä keskustella esimerkiksi päiväkodin perehdytys- tai suunnittelupäivässä ja aina kun tilanne sitä vaatii. Päivi Huttusen koulutusaineisto ”Lapsen fyysinen rajoittaminen” on sähköisenä Teamsissa Koulutusmateriaalit -kansiossa.

ENNAKOINTI

- ✓ Kasvatuskumppanuus, aloituskeskustelu, vanhemmat asiantuntijoina mukaan (lapsen tavat ja luonne, temperamentti...)
- ✓ Valmistautuminen lapsen Vasuun, havainnointi, keskustelu tiimin muiden työntekijöiden kanssa, vastuukasvattajuus ja tiimityö
- ✓ Sopimukset tiimissä
- ✓ Toimintaympäristön järjestäminen
- ✓ Pienryhmätyöskentely
- ✓ Tilannetiedon käyttö (suunnitelmat, retket, arjen todellisuus ja hetkellisyys)
- ✓ Aikuisen sensitiivisyys –läsnäolo
- ✓ Aikuisen tietoisuus oman käyttäytymisen vaikutuksista
- ✓ Tunteiden tunnistaminen, pedagogiikan vahvistaminen
- ✓ Tunnetaidot
- ✓ Työnjohdolliset järjestelyt (apua tulee pyytää ja saada, läsnäolo)
- ✓ Työvuorojärjestelyt, sijaisten perehdytys
- ✓ Lapsen kuuntelu, sopimusten tekeminen
- ✓ Sanoittaminen
- ✓ Empaattisuus
- ✓ Jämäkkyys, moraaliset ja eettiset säännöt
- ✓ Pelisäännöt; mikä on sallittua ja mikä ei

FYYSINEN RAJOITTAMINEN

- ✓ Aikuisen tietoisuus; miksi ja miten?
- ✓ Ymmärrys fyysisen rajoittamisentarkoituksesta
- ✓ Ymmärrys siitä, mitä lapselle tapahtuu ko. tilanteessa
- ✓ Viedäänkö lapsi toiseen tilaan –muut ryhmän lapset?
- ✓ Ammatillinen asenne –sensitiivisyys lasta kohtaan
- ✓ Ei rangaistuksena
- ✓ Tilannekohtaiset tekijät; hoidollisuus, huolenpito, turvallisuuden tunteen mahdollistava
- ✓ Keskustelu tiimeissä, palaute, jälkihuolto, arviointi
- ✓ Yksilöllisen/yksittäisen tapauksen läpikäynti
- ✓ Tarkempi ”tekniikkaohjaus” case-kohtaisesti
- ✓ Yllättävät ja ennakoitavat tapaukset erikseen

YHTEISTYÖ

- ✓ Yhteisöllisyys ja yhdenvertaisuus (päivähoitoyksikön varhaiskasvatussuunnitelma)
- ✓ Vanhempainilta (jokainen lapsi tarvitsee joskus tukea)
- ✓ Osa yksikön pelastussuunnitelmaa (vrt. karkaamiset) /turvallisuussuunnitelmaa
- ✓ Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma / esiopetuksen oppimissuunnitelma (yllättävä vai ennakoimaton tilanne)
- ✓ Yllättävää tilannetta seuraa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelu, tapahtuneen kirjaaminen ja jatkosta sopiminen

LÄHTEET

Lastensuojelulaki 1.1.2008/417. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Perusopetuslaki (esiopetus) 21.8.1998/628

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L7P36b>

Työturvallisuuslaki 23.8.2003/738

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020738>

Varhaiskasvatustalaki Finlex 19.1.1973/36 ja muutokset 1.8.2015 (8.5.2015/580, HE 341/2015).

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>

Asetus lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen voimaansaattamisesta 60/1991.

<http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>

Ahonen, T. 2011. Itsesäätelykehityksen ongelmat lapsuudessa. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Aro, T. 2011. Miten ymmärrämme itsesäätelyn. Jyväskylä: Niilo Mäki Instituutti.

Aro, T. & Laakso, M.-L. (toim.). 2011. Taaperosta taitavaksi toimijaksi. Itsesäätelytaitojen kehitys ja tukeminen. Niilo Mäki Instituutti. Jyväskylä.

Cacciatore, R. & Heimonen, P. 2012. Miten opetan pettymyksen sietoa, eli miten lasta voi opettaa sietämään epäonnistumista?

<http://www.raisacacciatore.fi/143>

Cacciatore, R. 2008. Aggression portaat. Aggressiokasvatusmalli terveystiedon opetukseen ja muuhun ammattilaiskäyttöön. Kirja ja CD. Opetushallitus. <http://www.raisacacciatore.fi/kirjasto/67> .

Hurme, K. & Kyllönen, T. 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. PS-Kustannus: 2014.

Isokorpi, T. & Viitanen, P. 2001. Tunnevoimaa! Helsinki: Tammi.

Isokorpi, T. 2004. Tunneoppia parempaan vuorovaikutukseen. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Keltikangas-Järvinen, L. 1999. Aggressiivinen lapsi: Miten ohjaan lapsen persoonallisuuden kehitystä? Helsinki: Otava.

Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Helsinki: WSOY.

Kronqvist, E.-L. 2001. Ystävykset yhdessä –vuorovaikutussuhteet lapsen kehityksessä. Oulu: Varhaiskasvatus 90.

Lastensuojelun käsikirja. <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Liuska, K. & Turunen, T. Häijyherneitä ja lempeyslientä. Opas lasten ristiriitatilanteiden ehkäisyyn. Taitosarja. PS-Kustannus 2015.

Lommi, R. 2014. AVEKKI –koulutus muistiinpanot 27.-28.3.2014. Kirjasi Erkki Pelkonen 2015.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-Kustannus.